

પુદાને મલવાનો માર્ગ.

Reg. No 12.

દીનશાહ સોરાખજી પાંડિવાલા,

હોંગકોંગ.

બીજી આવૃત્તિ.

૧૯૨૨.

૧૦૧૨૫

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૧૨૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જુદાને જાણવાનો માર્ગ

વિષય પૃથ્વી

પુદાને મલવાનો માર્ગ.

દીનશાહ સોરાબજી પાંડવાલા,

હોંગકોંગ.

બીજી આવૃત્તિ.

૧૯૨૨.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૦૧૨૫

૫૮૪૫૯

આ પુસ્તક દીનશાહ શાપુરજી મસાનીએ મુંબઈના કોટમાં,
નં. ૫૭-૫૮, કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ ખાતે, ધી "ક્રેશો-
ગર્લ" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું છે, અને મી. હોમાં
પેરનનજી દાદવાળાએ, નં. ૧૪૦, અમર ગેટ સ્ટ્રીટ,
કોટ, મુંબાઈ મધે પ્રગટ કર્યું છે.

ઓ પરવરદેગાર !

સર્વથી પ્રથમ, સર્વમાં પ્રથમ

હજારો હજાર

લખો લાખ

કરોડો કરોડ

નમન તને મારા હોજો!

એક

સર્વ સર્વના આધાર

દમદમ

તને મારા નમન હોજો!

તારે ચર્ણે તારું જ

ધરું છું.

પૂર્વ શબ્દ .

આ જમાનો સાહિત્યનો છે. ગુજરાતી ભાષામાં દીનકિશન સંખ્યાબંધ પુસ્તકો બહાર પડે છે, જેમાં સારાં, નરસાં કે ગમે તેવાંનો વધારો થાય છે. સાહિત્યના આ મહાસાગરમાં મારા મિત્ર મી० દીનશાહ સોરાળજી પાંડિવાળાનું એક પાન તરતું કરવાને મને ખુશાલી ઉપજે છે. મી० દીનશાહ કોઈ જાણીતા લેખક નથી;— તેમની આ પહેલીજ કોશેશ છે. એ ભાઈ કાંઈ અવસ્તા અભ્યાસી નથી; નથી તેઓ થીયોરોરીસ્ટ કે નથી સાહેબદાસાન. એ ભાઈ કોઈ વિદ્વાન, પંડીત કે સ્કૉલરશ્નું ડોલ ધાવતા નથી. તેઓ એક સાદા, નમ્ર અને શરમાળ ગ્રહસ્થ છે; પણ આદમ જાતને કાંઈ ઉપયોગી થઈ પડવાની આતુર હૃદયથી એ ભાઈએ તદ્દન સાદી ભાષામાં પોતાના કેટલેક દરજ્જે અનુભવેલા વિચારો ખુલ્લે દીસે જાહેર કર્યા છે. આજે જ્યારે સંસારની બેહદ ખટપટમાં વીંટલાઈ ગયલાં કેટલાંક લોકોને મિનોઈ જ્ઞાનના વાંચણ માટે કે અભ્યાસ માટે પુરતો વખત મળતો નથી ત્યારે તેઓને આ નાનું પુસ્તક એક અમૂલ્ય બોમિયા તરીકે ઉપયોગી થઈ પડશે એવી આશા છે.

ચૈરાગ ઑફીસ,
વાઘરેઅ, તા० ૧ લી
સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૯.

નશરવાનજી ફ. બીલીમેરીયા.

એક અતિ નમ્ર વિનંતિ.

બહાલા ભાઈઓ અને બહેનો,

આ નાની ચોપડી વાંચી તમારી પાસે એક ઠેકાણે
નહિ રાખી મુકતાં, મેહેરબાની કરી તેને તમારાં કુટુંબ,
મિત્રો અને પીછાનવાળાઓમાં અવારનવાર એકકાને વાંચવા
આપશો તો આ અદના સેવક પર તમારું ભારે હિસાન થશે.
આથે તે ભલાં કામનો બદલો ખુદા તરફથી તેના વખતે
જરૂર તમોને મલશે.

દી. સો. પાં.

ખુદાને મલવાનો માર્ગ.

સાં ક ણિ યું .

ખુદાસો.

શરૂઆત.

પ્રકરણ ૧ લું.

નિયમ	૧	છગરની સચ્ચાઇ	૫૪	૧
,,	૨	કિંમતી કલાક	,,	૨
,,	૩	અંદગી	,,	૩
,,	૪	વિચાર (મન)	,,	૪
,,	૫	અભ્યાસ (વાંચન)	,,	૬
,,	૬	કેળવણી	,,	૬
,,	૭	ખોરાક	,,	૭
,,	૮	અહંકાર	,,	૮
,,	૯	ગુસ્સો—અદેખાઇ—જુદાઇ	,,	૯
,,	૧૦	શીકર	,,	૧૧

પ્રકરણ ૨ જી.

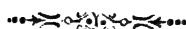
નિયમ	૧૧	લિખિત અને આશા	પૃષ્ઠ	૧૩
,,	૧૨	દયા અને મોહિત	,,	૧૩
,,	૧૩	ચુપકીદી (માન)	,,	૧૪
,,	૧૪	ધર્મ	,,	૧૫
,,	૧૫	કરજ	,,	૧૬
,,	૧૬	પેગામ્બર	,,	૧૭
,,	૧૭	ખુદા	,,	૧૮
,,	૧૮	ખુદા ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ	,,	૨૦
,,	૧૯	મીનોઇ હુન્નર અને ખુદાના લક્ષણ...	,,	૨૩

પ્રકરણ ૩ જી.

નિયમ	૨૦	ખુદા મલી શકે કે ?	પૃષ્ઠ	૨૫
,,	૨૧	કહેવાતો દુઃખનો માર્ગ	,,	૨૬
,,	૨૨	દુઃખનો માર્ગ કેમ છતી શકાય ?	,,	૨૮
,,	૨૩	આગત વધેલાં અશો નર-નારીઓ	,,	૨૯
,,	૨૪	માર્ગ પર પગલું	,,	૩૦
,,	૨૫	ખુદાની હરદમ યાદ—ખુદાનોજ		
		ખ્યાલ—પરમ સુખ	,,	૩૧

ખુલાસો.

દરેક માણસ જાતના જીવની આખર નેમ એકજ છે કે 'ખુદા સાથે એક થવું. તે પાર પાડવાને માટે ગુરૂ કે સતસંગની ખરી જરૂર છે. પણ સાચ્યો ગુરૂ કે સતસંગ મેલવવાની સઘળાંની સરજત હોતી નથી. તેવા સંજોગોમાં સારી લાયક ચોપડી ઉપયોગી થઈ પડે છે. “ખુદાને મેલવાનો માર્ગ” એ વિષય એટલો તો ગંભીર અને ખોહોલો છે કે તેને મહાન પુરૂષો પણ સંપૂર્ણ રીતે પોહોંચી વટ્યા નથી, તો પછી મારા જેવા એક નાચીઝની તે શી ગતી ? અધ્વિત કાંઈજ નહિ. પણ ખીજા હાથપર સંસારમાં એવાં ઘણાં ભાઈબંધો છે, કે જેઓ આ સંસારની ઝુલસીમાં એવાં તો સખ્ત રીતે વીટલાયલાં હોય છે કે તેઓ ખીચારાંઓથી અનેક કારણોસર તેમાંથી બહાર ડોકું કાઢી જરાપણ રોશનીમાં જોવાને ખનતું નથી, તેવાંઓને માટે ખાસ આ નાની ચોપડી છે. ખુદા કરે ને આ ચોપડીથી તેવાં ભાઈબંધુઓને થોડીખી રોશની દેખાય અને ભવિષ્યમાં કોઈ હરીજલુના જીગરમાં તેવાંઓને માટે સાચ્યી મોહન ઉત્પન્ન થાય અને આવી આગદ ઉપર વધુ સારી ચોપડી લખાઈ મુક્ત વેહેવાય, યાતો કોઈ પરમાર્થી સહજલુ કાંઈપણ નફાની નેમ વગર તેવી ચોપડી મૂળ કિંમતે વેચે, જેથી તેવાં આપણાં ભાઈઓ અને બહેનોને ખરો માર્ગ સુજે. ઉપલો ખુદાસો આ નાની ચોપડી લખવાનો મારો એકલો હેતુ છે.

પુસ્તક વળતારની આ મારી પાંદેલીજવારની કાશેશ છે. અને તે “ ફ્રેગમેન્ટરી ” એટલે કટકે કટકે લખાયું છે, એટલા માટે જો તે સીધરીલાખાંધ ન જણાય, તેમજ આ ચોપડીમાં મારી કાંઈખી બીજી કસુર ખામી કે ભૂલચુક નજર પડે, તેને માટે હું ધણીજ નમ્રતાથી દરગુજર ચાહું છું.

મારા વડીલ વેદાલા મિત્ર ભાઈ નશરવાનજી ફરામજી બીલીમોરીયાનો અંતઃકરણથી ઘણોજ ઉપકાર માનું છું, જેવાંજે આ લખાણ તપાસી અને જાણી તૈયાર કરાવવાની સઘળી મેહેનત બુઝોર્ગ વયે અને લથડતી તળીયતે લીધી છે. ભાઈ નશરવાનજી બીલીમોરીયા જેવા ફરેલ અબ્યાસી અને મેહેનતુ નરને લાથે મુજ અદનાનું આ લખાણ પસાર થયું છે તેને માટે તેમજ ખુદ આ લખાણ હસ્તીમાં આવ્યું છે તેને માટે હું ખરાં જીગરથી ખુદના લગ્નરો લગ્નર હેશાનો માનું છું. જેને સઘળું શરૂઆતથી આખર તુલીક આ કમીની જાંદગીનો દમેદમ આભારી છે.

દીનશાહ સોરાબજી પાંડિવાળા,

c/o H. Ruttonjee & Son,

Hongkong.

હૉંગકૉંગ, તારીખ ૨૭ મી મે, ૧૯૧૬.

રાજ કવરદીન, માહ આદર, ચ. જ. સને ૧૨૮૮.

ખુદાને મલવાનો માર્ગ.

શ ર આ ત .

ખુદાએ તેનાં દરેક ગમે તેવાં દુઃખી યા પાપી બાળકોને “ખુદાને મલવાનો માર્ગ” તેઓની સાથેજ હંમેશાં આપી રાખેલો છે. જ્યારે આહો ત્યારે તે માર્ગ પર તેઓ પગ મુકી શકે છે. તેઓ તે માર્ગ ક્યારે પુરો કરી રહે તે તેઓની લાયકાત અને ચાહુ મેહેનત ઉપર આધાર રાખે છે. તે માર્ગ મિનોઈ જ્ઞાન છે અને તેનો દરવાજો માણસનું મન છે.

આ માર્ગ ઉપર પગ મુકવા આગમજ એક માણસે ચોક્કસ લાયકાતો થોડી ઘણી મેલવી કેટલેક દરજ્જે તૈયાર થવાની જરૂર છે, તે સમજવાની આ નાની ચોપડીમાં અદના કાષેશ કીધી છે.

પ્રુદાને મલવાનો માર્ગ.

પ્રકરણ ૧ લું.

જીગરની સમ્યાધ.

આપણે મોટેથી નીકળતું રહે છે કે “કુલ દુનિયાનો મલેક આપણો મિનોષ પિતા દાદાર અહોરમશ્વદ છે; તેજ દરેક બાબતમાં એકલો આધાર છે. સઘળું જે થયું છે, થાય છે અને થશે તે તેનાથીજ છે. ટુંકમાં સર્વમાં સર્વ તેજ છે.” જો આ શબ્દો માત્ર મોટેથી નહિ પણ જીગરમાંથી નીકળતા હોય અને જીગરમાં શબ્દો શબ્દ લાગતા હોય તો આપણામાં હવે તે દયાળુ પિતાને પીછાનવાની શરૂઆત થવા માંદી છે.

કહેવાતો સુધારો આપણે ઢોંગી કેમ બનવું તે બતાવે છે. મનમાં જ્યારે એક વાત હોય ત્યારે મોટેથી તે બીજી વાત કરવાને શિખવે છે. એને સમ્યતા, અદ્ય અને કોઈ વખત કેળવણી એવાં નામો આપવામાં આવે છે. જો આવો “સુધરેલો” જમાનો આવીજ જાતની અદ્ય અને સમ્યતા શિખવતો હોય અને કેળવણી આપતો હોય તો આવી અદ્ય, સમ્યતા અને કેળવણીથી બેનશીબ રહેવું બહેતર છે. કારણ કે આવી રીતે ચાલુ રહેવાથી જીગરની સમ્યાધ આસ્તે આસ્તે કમી થતી જાય છે. પ્રુદાને પોહોંચવાને માટે જીગરની સમ્યાધ અને નીખાલેસ મોહ-બતની પહેલી જરૂર છે. આ બે સદ્ગુણો આપણી પાંખો છે, જે વડે ઉડી તે દયાળુ પિતાની દરબાર આગળ જઈ પોહોંચીયે છિયે.

કિમતી કલાક.

આમદાદનો પહેલો કલાક ઘણીજ સારી રીતે ભત્તા, શાંત અને ખુશ વિચારો સાથે પસાર કરવો જોઈએ. જેથી તેની પછવાડેના કલાકો એકએકના ખેંચાણથી આપોઆપ સારા પસાર થાય છે. થોડો વખત ખંતથી એ આગદ પર ધ્યાન આપવાથી પછી આપોઆપ તેવી ટેવ પડી જાય છે, અને આખો દહાડો શાંતીમાં પસાર થાય છે. મનની આગદમાં એક નવો દિવસ એક નવી છંદગી છે. સહવારના એક ભત્તા કલાકની અસર આખા દિવસ ઉપર થાય છે. સારી રીતે પસાર કાઢેલા દિવસની અસર રાત્રે નિદ્રામાં આરીક શરીરોપર થાય છે. અને આવી રીતે દિન અને રાતની ભલી અસરો આખી ખાફી છંદગી ઉપર થાય છે, અને તેને અનુસરી મીનોઈ છંદગી બંધાય છે. ભલી રીતે બંધાયેલી મીનોઈ છંદગી ખુદાને મક્કવા જવા માટેનો એક પુલ છે. આ સઘડાંની શરૂઆત, જો બરાબર જગર અને ખંતથી ઉપર મુચ્ચ્યા પ્રમાણે વર્તીએ તો, તે માત્ર સહવારનો એક કલાક છે.

શરૂઆતમાં આખા દિવસમાં ઘણી વખતે ભત્તા થવાની કાશેશોમાં નિષ્ફળ થઈશું; પણ ચાલુ મહેનત અને ખંતથી કાશેશો ચાલુજ રાખવાથી એક દિન નિષ્ફળતા રસ્તામાંથી નીકળી જશે. જેવા આપણે અંતરમાં વિચારો ધરાવતા હોઈએ તેવાજ ખીજા વિચારોને હંમેશાં ખેંચતા રહીએ છીએ, અને તેને અનુસરી પોતાને અનદીક રીતે બનાવીએ છીએ. માટે આખા દહાડાના અને ખાસ કરી દિવસની શરૂઆતના વિચારો ઉપર ચાલુજ ધ્યાન આપવું ચાહવું લાયક છે.

અંદગી.

અંદગીનો ફાયદો આપણે સાધારણ રીતે જાણીએ છીએ તેના કરતાં ઘણા વધુ અને ઘણા કિંમતી છે. અંદગીની અસર ચમત્કારી છે. ખરી અંદગી દુઃખી દિલોને દિલાસો છે, સુખીઓને માટે શાંતિનું સ્થળ છે; ખરાં જીગરની કાંધપણ બદલાની આશા વગરની અંદગી ખુદા સાથે જોડી આપનાર એક સાધણ છે. ગરીબ અને તવંગર બન્નેનો તે એકસરખો સાચો સાથી છે.

અંદગીની ખીજ મતલબ અને ખીજો ઉપયોગ કમીના થવામાં છે. જ્યારે એક માણસ કમીનો ખની પોતાનું કમીનાપણ અંતરમાં જીવે છે ત્યારે તે મીનોઘ પિતાની નજરમાં મોટો બને છે. માણસ જ્યારે ખરો કમીનો બને છે ત્યારે તે કુદરતને વધુ પીછાનતાં શિખે છે.

અંદગીનો ત્રીજો ફાયદો અને ઉપયોગ પારકાનું ખીનસ્વાર્થી લલ્લું કરવાનું કિંમતી હથીયાર છે; પારકાનું ખીનસ્વાર્થી લલ્લું કરવાથીજ પરમસુખ આવી મળે છે; અને સાથે આપણામાં ખુદાઈ ગુણોનો વધારો થાય છે. આ સધળા પ્રાર્થનાનાજ પ્રતાપ છે.

થોડીવારની જીગરની કાંધપણ બદલાની આશા વગરની અંદગી એ ખુદા સાથની અનદીઠ ગોફતેગો છે. જ્યારે પરવર-દેગાર જે કુલ જગતનો એકલો માલિક તે આવી રીતે આપણી સાથે સંબંધમાં રહે ત્યારે તેનાં નાચીજ બાળકોને કેઈ ચીજની તંગી રહે?

અંદગીની એક વધુ ખાસ મતલબ ધ્યાનમાં રાખવાની છે. આખા દહાડાનું કામ તે પણ એક ખરી અંદગી છે. સાચાં, પ્રમાણીક અને ખુશ જીગરે બખવેલું આખા દહાડાનું કામ ખરી

અંદગી છે. શેઠ યા નોકર બન્ને હાલતમાં ઉપર ખેઠેલાજ એકલા શેઠના આપણે નોકરો છિયે. જેવા સંજોગોમાં મુકાયા હોઈએ તેવામાં પ્રમાણીકપણે મિનોઈ શેઠની નોકરી કરવી અને તેના બાળકો અને પેદાયશોની સંભાલ લેવી, તે દમ્બેદમની ચાલુ સાચી લક્ષિત છે.

વિચાર (મન).

આખી જીંદગી વિચારો (મન) ની બનેલી છે-આખી જીંદગીનાં સુખ-દુઃખનો આધાર અને જવાબદાર વિચારો (મન) છે. કોઈમી ચીજ કાબુમાં લાવવી મુશ્કેલ હોય, તેમજ કાબુમાં ચાલુ કાશેશોથી લાવવા લાયક હોય, તો તે વિચાર (મન) છે. એક ધનિસાનને એક ફરેશ્તામાં કે એક સેતાનમાં બદલી નાખનાર પણ વિચાર (અને તેનું મન) છે. એની ખરેખરી ખુબી સદ્ગુણ અથવા જરથોશ્તે હજારો વર્ષોપર સંપૂર્ણ રીતે પીછાણી હતી, જેને આધારે માત્ર ત્રણ શબ્દો (મનસની, ગવશની, કુનશની) માંજ પોતાના આખા મહાન શીલસુશીલરેણા ધર્મની ખુબીઓ અને તેનું શિક્ષણ સમાવી દીધું છે. હજારો આક્રીન તેના અષ્ટાફરેહર ઉપર હોજો !

થોડી મીનીટો રોજ, ખાસ કરીને રાત્રે, આખા દિવસના વિચારો કેવા હતા તેની તપાસ જરૂર લેવી. આખો દિવસ કેવા વિચારો અને કામો કર્યા હતાં તે સીલસીલાબંધ તપાસી જવાની ટેવ રાખવાથી વિચારો અને કાર્યો કેવાં હોય છે તે માલમ પડે છે. ખોટા વિચારો કે ખોટાં કામો થતાં હોય તો તેને શરૂઆતથીજ દાખી દેવાની ટેવ રાખવી-તેઓને મજબુત થવા દેવું નહિ. ખોટા વિચારો કે કામોથી બચવાને માટે સર્વથી સરસ ઉપાય એજ છે કે તેની સાંમેનો સારો વિચાર કે સારું કામ હંમેશાં

ધ્યાનમાં રાખવું. જ્યારે ખોટા વિચારો આવે કે ખોટું કામ કરવાને જીવ લલચાય, ત્યારે તુરત તેની સામે જે ભલો વિચાર કે સદ્ગુણ હોય તેનાપરજ મનન કરતાં રહેવું. આથી ધીમે ધીમે અને આપોઆપ તે ખોટો વિચાર કે ખોટું કામ કરવાની લાલચ દૂર થશે. એજ મુજબ આપણામાં કોઈ દુર્ગુણ કે નબકાઈ હોય તેનો ખીલકલ વિચાર કરવોજ નહિ, પણ તેની સામેના સદ્ગુણ કે શક્તિપરજ વિચાર કરતાં રહેવું. દાખલા તરીકે જુદું બોલવાની ટેવ હોય તો સત્ય શું છે, તેના કેવા ફાયદાઓ છે, સત્યથી ખીલ કોઈ ચીજ-દુનિયામાં જરૂરી નથી, સત્યથી સદ્ગુરુ અને ખુદા મંત્રી શકે છે, એવા વિચારો કરતાં રહેવું. મન એકી વખતે એકજ વસ્તુનો વિચાર કરી શકે છે-મન વિચારો કરી કરીને આપણને ચાલુ થકે છે-તેથી સર્વથી સન્નામન રરતો એજ છે કે ખોટા વિચારો કદી કરવા નહિ; અને જે તે કદાચ આવી જાય તો તુરત ખીજન ભક્ષા વિચારો ઉપર મનન કરવા મંડી જવું. આવી ટેવ ચાલુ રાખવાથી ખોટા વિચારો કે ખોટાં કામો કરવાની લાલચ ફાવી શકશે નહિ, અને આખરે મનની વલણ સારા વિચારો અને સારાં કામોપરજ ચોંટેલી રહેશે. ચાલુ ને ચાલુ સચ્ચાઈ ઉપર વિચારો કરતા રહેવાથી જુદાઈ આપણને જીતી શકશે નહિ. જ્ઞાન-પરજ્ઞાન, ગરીબ-તવંગર, દુઃખી-સુખી, ભલા-ભુગ્ઝા એ કશાના તફાવત કે અંતર વગર મોહાવતના વિચારો સર્વને માટે ચાલુ કરતા રહેવાથી ધિક્કાર કે અનગમો વગગશે નહિ. ડહાપણના વિચારોમાં ચાલુ રહેવાથી અજ્ઞાનપણું હંફાવી શકશે નહિ. આ સઘળાનું પરિણામ એ છે કે જેવા વિચારો ચાલુ કરીશું તેવાજ આપણે જાણતાં કે અનજાણતાં પોતાને બનાવીશું.

ખુદાની દોસ્તીને લાયક થવાને સધળી લાયકાત મંદ હાલતમાં આપણામાંજ રહેલી છે. તેને લક્ષા વિચારોના પાણીથી સજીવન કરી ઉપયોગમાં લેવાની છે. ખુદાને શોધવાને માટે બહાર જવાની જરૂર નથી-તે અંતરમાંજ રહેલો છે. સત વિચારોથી મિનોદ જ્ઞાન મેલવી તેને અંતરમાંજ અને તેટલો અનુભવી લેવાનો છે.

અભ્યાસ (વાંચન).

રોજ થોડોખી અભ્યાસ અને વાંચન ચાલુ રાખવાની ઘણી અગત્ય છે. અભ્યાસ એવી બાબદનો પસંદ કરવો કે જે આ અને પેલી બન્ને દુનિયાઓમાં કામ આવે. તે એવો હોવો જોઈએ કે જેથી ધર્મ, શીલસુરી, વિદ્યાઓ અને ખુદાની મોહોતાદ અને મોહ્યતનો જસતી અને જસતી ખ્યાલ થતો રહે. અર્ધો કલાક અભ્યાસ કરવાનું બની શકતું હોય તો પા કલાક વાંચી. પા કલાક તેપર સારી રીતે વિચાર કરવો વધારે ફાયદાકારક છે.

મિનોદ માર્ગના જીજ્ઞાસુએ રોજ થોડો વખત પોતાને માટે એકાંતમાં, પછી તે અભ્યાસમાં કે કોઈ બાબદ કે ચીજનું ધ્યાન ધરવામાં, કે કોઈ ઉંડી શીલસુરીભરી બાબદનો વિચાર કરવામાં જરૂર રોકવો જોઈએ.

કેળવણી.

કેળવણી આંખનું રત્ન છે. કેળવણી વગરની જીંદગી બરબાદ છે. કેળવણીની શરૂઆત જ્યારથી એક બાળક પોતાની માતાને પાળનામાંથી પીછાનતાં શિખે છે. ત્યારથીજ થવી જોઈએ. આગળ ચાલતાં જે કેળવણી મોટી ઉંમરે જીવન વયમાં મેલે છે, તે જો બરેબરી મળી હોય તો, તે મગરૂરી, અલંકાર અને

તકાબરીમાંથી છોડવી ધણાજ કમીના બનાવે છે. ખી. એ., એમ. એ. વગેરેની ડીઝીઓ મલી એટલી કેળવણી મલી ચુકી એ ધણાજ ખેદકારક માની લીધેલો વિચાર છે. શિખી બણી પોતાની ખાકી અને મિનોદ વૃદ્ધિ કરી પારકાનું બલું કરવું અને કમીના બની ખુદાપર નજર ધરવી એ ખરી કેળવણીનું પરિણામ છે. આવી રીતે જીવન ગાળવાથી દિલમાં ઉત્પન્ન થતી ભલી લાગણીઓ, તે કેળવણીની જીવતી જગતી “ડીપ્લોમા” છે.

ખો રા ક .

ખુદાને પોંહોંચવાને જેમ મન મુખ્ય સાધણ છે તેમ મનને તેના કામમાં મદદ કરવાને સાધારણ માણસને માટે તંદરોસ્તી જરૂરનું સાધણ છે. તંદરોસ્તીનો ખીજ ચીજો સાથ મોટો આધાર ખોરાકપર રહે છે. જેમ વિચારોથી આપણું મન બંધાય છે તેમ ખોરાકથી તન બંધાય છે. ખોરાક ભુખ જોગો, સ્વચ્છ અને સાદો, નીમેલે વખતે, અને ખુબ ચાવી ચાવીને લેવો જોઈએ.

તન-મન અને રવાન પવિત્ર રાખવા ઇચ્છતાં હોય તો માંસ અને દારૂ વગેરેના કેરી પીનાઓનો ઉપયોગ આસતે આસતે સદંતર છોડી દેવો જોઈએ. ગરીબ, નિર્દોષ પશુ, પંખેરાં અને જનવરોની જીવ જતી વખતની હાથ નીસાસા સાથનું (ધણી વખતે દર્દી) લોહી આપણા લોહીમાં આમેજ કરી કેવી રીતે પવિત્ર અને તંદરોસ્ત બનવાની આશા રાખીયે? ગણાંપર છરી ફેરવી કે ફેરવાવી કેવી રીતે દયાળુ પિતાના દર્શનની તલબ ધરી શકીયે? તોપણ તમારા સંજોગો એવા હોય કે તમે જીગરથી એ ખોરાક તજવા ઇચ્છતાં હોય પણ તેમ નહિ બનતું હોય તો ધીરજ ધરજો. આ કારણસર સંસારમાં ખટપટ જગાડશો નહિ. તમે જીગરથી એ ખોરાક છોડવા માંગો છો એજ પુરતું છે.

વખત આવશે અને ખુદા તમોને તેમાં મદદ કરશે. ચાલુ છુપી રીતે મનમાં ખુદાને અરજ કરતાં રહો કે તેની અપાર શક્તિથી તે તમોને એ મુશ્કેલીના ખોરાકથી હવે બચાવે. અંતરમાં તમો એ આબદમાં સાચ્યા હશે તો તેમાં ખુદા તમોને જરૂર કોઈ રીતે મદદ કરશે. તેટલાં ખીજ દુર્ગુણો કાઢી નાખવાની કોશિશો ચાલુ કરતાં રહો.

માત્ર માંસ અને દાદ વગેરે છોડી દીધાં કે હવે ખુદા મક્કી જશે એવી રીતે નીરાંત થઈ બેસવાનું નથી—ખીજ હજુર ઘણા દુર્ગુણો કાઢી સદ્ગુણો મેળવવાના છે.

અ હં કાર .

સર્વથી ભુરો દુર્ગુણ અહંકાર છે. ગમે એવી કોચ્છી હાસત પરથી નીચે તોડી પાડનાર, ગમે એવી ભક્ષાત્ ભુક્ષાવી દેનાર, ગમે એવાં પુણ્ય દાગી દેનાર, ગમે એવી ભક્તિપર પાણી ફેરવનાર—અહંકાર છે.

ભવિષ્યની પડતીની અચુક નીસાણી તે માણસને ઉપજતો ગર્વ છે.

અહંકાર જુદા જુદા રૂપોમાં સાધારણ હાસતથી છેક ચઢતી હાસત સુધી નહે છે. જ્યાંસુધી એ નાખુદ થતો નથી ત્યાંસુધી આપણી સંપૂર્ણ સન્મામની નથી. એ દુર્ગુણથી ખુબ સાવધ રહેવું છે, નહિ તો તે કાઠળી વખતે પટકી કે કચડી નાખે છે.

અહંકારથી બચવાનો એક ઉપાય છે—તે એ કે આપણું કમીનાપણું અંતરમાં જોવું. આ જીંદગી તે મહાન પિતાને તદ્દન આભારી છે તે જીવનમાં સાક્ષાત અનુભવવું. તે મહાન પિતાની

મોટાઇનો ખ્યાલ જોડેલો વિશાળ યની શકે એટલો વિશાળ કરતાં રહેવું. તે હદ વગરના માસિકનો થોડોખી ખ્યાલ થઇ શકે તો ધનભાગ્ય સમજવાં. તેના માત્ર થોડીવારનાં વિચારોથી કેટલીક વખત એવી હાલત થઇ જાય છે કે આવતો દમ પણ ઘડી એ ઘડી માલમ પડતો નથી. આપણી કમીની શક્તિથી વિચાર કરતાં એવી રીતે જ્યારે દાંડ થઇ જાય છે, ત્યારે તેવી હાલતમાં અહંકાર અને ગર્વ માટે જગા દોતી નથી.

આપણે તે મહાન પિતા (શેઠ) ના કમીના નોકરો છિયે; તેની મહેરબાની અને મરજી વગર કશું થઇ શકતું નથી; આ દમેદમ પણ તેનેજ આભારી છે. આવી જીગરમાં થતી એક એક વખતની સાચી લાગણી તે મહાન મંદીર તરફ ઉતાવળથી ભરાતું એકકું સાશુત કદમ છે.

અહંકાર અને ગર્વથી ઉત્પન્ન જીગરનું કમીનાપણું છે. ખરાં જીગરનું મોહનતલ્યું કમીનાપણું ખુદ સાથે ભવિષ્યમાં અચિન્ત એક થવા માટેનો કાલકરાર છે.

ઓ, પરવરદેગાર! હમોને તારો રસ્તો ન્યારેજ જડશે કે જ્યારે હમારી રંગેરગમાંથી અહંકાર અને ગર્વ નીકળી જશે, રહેરહે જીગરથી કમીનું યનશે, જીગર દમેદમ મોહનતથી તારી યાદ ચાલુ રાખશે!

ગુસ્સો—અદેખાઇ—જુદાઇ.

આ ત્રગડી દુર્ગુણોમાંનો પહેલો દુર્ગુણ ગુસ્સો છે, જે એક ઝેરી વસ્તુ છે. એ એક જાતનું ઝેર દિલમાં પેદા કરે છે. તે તન-મનને પહેલું નુકસાન કરે છે. માટે પહેલાં તો પોતાનાજ કાયદાને માટે ખાંત અને કોશિશથી એને નાશુદ કરવો જોઇએ. ગુસ્સો મનની એક જાતની નબલાઇ છે. એ ઉભરી આવે ત્યારે

મોંહું બંધ રાખવું યાતો તુરત કોઈ બીજી વાતપર મન રોકવું. અથવા ધર્મબોધનો એક નાનો ફકરો જેની અસર મનપર થતી હોય (દાખલા તરીકે પારસીઓને માટે અષ્ટેમ, યથાના કલામો). તે મનમાં બોલવો. તેમજ જ્યારે શાંત મને હોઈએ ત્યારે હવેથી ગુસ્સે નહિ થવું એવા ઠરાવો કર્યા કરવા. આ ઉપાયો ગુસ્સો કાઢી નાખવાને માટે અસરકારક નીવડશે. મિનોઈ માર્ગના મુસાફરને તો ગુસ્સો ઘણી મોટી નડતલ છે. તન-મન અને રવાનના કાયદાને માટે એને આપણુ સઘળાએ નાબુદ કરવોજ જોઈએ.

અદેખાઈ બીજો દુર્ગુણ છે. તે એક જાતનો અનદીઠ આતશ છે. તે અદેખાઈ કરનારને તન અને મનથી બાલી નાખે છે. કેટલીક વખત આ દુર્ગુણ તે ઘણીને એકએક પછી એકએક પાપી કામોમાં વીટાલી મુકે છે. કોઈની અદેખાઈ કરવી એ માત્ર આપણું અજ્ઞાનપણું છે—કુદરતના કાયદાનું અનજાણપણું છે; ઇશ્વરની વેહેંચણીની રીતની બેખબરી છે; જુદાઈની ભરપુરી છે; મોહબતની બખીલી છે; ગુનાહની અંદર સ્નાન કરવાને એક ગલીચીથી ભરેલું ખાખોચીયું છે. માટે એને કોઈથી ભોગે તજવું છે. નહિતો પોતાના તન-મન અને રવાનનો કેટલેક દરજ્જો નાશ કરી આગલ વધતાં અટકવું છે.

ત્રીજો દુર્ગુણ જુદાઈનો છે. એ અદેખાઈનો જોડયો છે. અદેખાઈથી જુદાઈ અને જુદાઈથી અદેખાઈનું પોષણ થાય છે. જીવનમાં જ્યારે ખરી ખાત્રીથી મહાન પિતાની ઐક્યતા અને મોહબત લાગે ત્યારે આ દુર્ગુણો દપટ પડે છે. આપણામાં સાચી મોહબત અને લાઇબંધી દાખલ કરીએ તો આ દુર્ગુણોની ત્રગડી આપોઆપ નાબુદ થાય.

ઉપલા અને બ્રીજ નાના મોટા દુર્ગુણો કાઢી નાખી મોહ-
અત અને ભાષા/અધીના સહુગુણો ખીલવ્યા વગર તે મોહઅતનો
મંદીરમાં કેમ પેવસ થઇ શકીયે? માટે આસ્તે આસ્તે સઘળા
દુર્ગુણો નાશુદ કરી સહુગુણો મેલવવાની ચાલુ ને ચાલુ કાશેશો
કરવી જોઇયે. આ કામ સહેલું કરવાને મોહઅતનો લખણુટ
ખરચ કરવાની જરૂર છે.

આથી એમ નહિ સમજવું જોઇયે કે સાધારણ સંસારી
માણસને આવી રીતે પોતાનામાંથી દુર્ગુણો કાઢી સહુગુણો મેલ-
વવાને સંસાર છોડી જંગલમાં કે પહાડપર જઈ વસવાની હાલત
કરવા જેવું છે. જંગલમાં કે પહાડપર જઈ વસીએ તો દુર્ગુણો
નાશુદ થયા તેની સાબેતી શું? જેમ આગ વગર કાંઈ બાકી
વસ્તુ બળતી નથી, તેમ માણસના સંબંધમાં આવ્યા વગર
આપણામાં કેટલા દુર્ગુણો હજુર બાકી છે તેની ખબર પડતી
નથી. સહુગુણો મેલવીયે અને તે ભાષા/અધીના ઉપયોગમાં નહિ
લાવીયે તો સહુગુણો મેલવવાના કાયદા શું? માત્ર સહુગુણીની
ઉપમાં મેલવવી એટલુંજ? જેમ કાંઈ ધાતુ વાપડયાથી તેજદાર
બને છે તેમ સહુગુણો ભાષા-અધીને માટે વાપડયાથી તેઓ વધુ
તેજદાર અને મજબુત બને છે. આ ઉપરથી ખુલ્લું થાય છે કે
ખુદાને પોહોંચવાને અને તેને માટે તૈયાર થવાને આ સંસારની
જરૂર છે—તે એક અગત્યનું સાધણ છે—તે સાચ્યો શિક્ષાગુરુ છે.

શી કર .

ખુદાપર વિશ્વાસની ઉલટી બાબુ શીકર છે. ખુદાપર
વિશ્વાસ હોય ત્યાં કશીખી શીકર હોતીજ નથી, અને જ્યાં શીકર
હોય છે ત્યાં ખુદાપર જેવો જોઇએ તેવો વિશ્વાસ હોતો નથી.

શીકર એક જાતનું અજ્ઞાનપણું અને ગુનાહ છે. તંદરોસ્તી, ઐક્કલ, હુશીઆરી અને જોર છીનવી લેનાર ખાકી અને મિનોષ અને આખરમાં આગળ વધવામાં અટકાવ નાખનાર શીકરજ છે. આટલું છતાં શીકર જેવી ચીજની તો ખરેખરી હસ્તી પણ નથી— તે માત્ર વિચારથીજ ઉભી કાઢેલી મનની એક હાલત છે. જે ચીજની જ્યારે હસ્તીજ નથી ત્યારે તે ચીજના માત્ર ધખારાથી દુઃખી થવું એ અજ્ઞાનપણું નહિ તો ખીજું શું? જ્યારે પરવર-દેગાર એકલોજ સંભાલનાર, પોપણ કરનાર અને અચાવનાર છે; ત્યારે તેની યાદ કરી મદદ માંગવાને બદલે નગુણા બની તેનો ખ્યાલ નહિ કરી શીકર કરવી તે એક ગુનાહજ કહેવાય.

સર્વ શક્તિમાન પિતાએ આપણને પેદા કાઢ્યા છે; જે સદા સંભાળ રાખે છે; જેના આશરા તજે આરામ કરીએ છિયે; જેના મહાન શુભમાં શુભીએ છિયે; જેની અપાર શક્તિમાંથી ચાલુ શક્તિ ખેંચીએ છિયે; જેના અનહદ જ્ઞાનમાંથી જોઈતું જ્ઞાન મેલવીએ છિયે; જેની મહાન મોહ્યતમાંથી મોહ્યતના કરાનું નાનું નાહું આપણા જીવનમાં વહેતું કરીએ છિયે. આ દુનિયામાં દેખાતાં સઘળાં દુઃખોના અંતરમાં તે મહાન પિતાએ દરેકને માટે શાંતિ અને સુખજ રાખેલું છે. દરેક દેખછતી અડચણો અને મુશીબતોનો આપોઆપ વખત આવવે ખુદાથીજ નીવેડો શાંતિ અને ખુશીમાં આવે છે. આટલી ખરી વાત જો જીવનમાં લાગે તો એકબારગી શીકર જેવી ચીજની હસ્તી હોય તે પણ તરત નાશુદ થાય.

જ્યાં લગી ખુદા છે ત્યાં લગી કોઈખી ચીજની શીકર કરવાની જરૂર નથી. તેનાપર સઘળું છોડો. આપણો ભાર ઓછો થશે. તેને જીવનથી યાદ કરીશું તો તે મોહ્યતથી અચાવી લેશે.

પ્રકરણ ૨ જી.

હિમ્મત અને આશા.

હિમ્મત અને આશા એ બે ગોચર પાંખો છે જે “ખુદા ને મલવાના માર્ગ” તરફ આપણને ઊડાડી લઈ જાય છે. એ વળી નીરાધારોના આધારો છે. હિમ્મત જાણે ખાકી દુનિયા છે; આશા ગોચર મિનોઈ જગત છે. એ બન્નેને દૃઢતાથી પકડી રાખવાથી બન્ને દુનિયાનું સુખ આપે મલે છે. દુનિયાની દરેક ચીજો ભલે આપણને છોડી જાય; આપણાં વહાલાંઓ આપણને તજી જાય, યા કુદરત તેઓને આપણા પાસથી છીનવી લીએ; દુઃખો, કસોટીઓ, અને લાલચો પહાડોની માફક સામે આવી ઉભાં રહે; તોપણ સઘળી હાલતોમાં હિમ્મત, આશા અને ખુદા એ ત્રણ સાથે રાખીશું તો મોટે વહેલે ખરાં સુખો અને શાંતિ આપણાંજ છે.

દયા અને મોહબત.

દયા અને નીખાલેસ મોહબત સર્વથી શ્રેષ્ઠ સહગુણો છે. આ સહગુણો વગર બીજા સહગુણો નીજીવ જેવા છે. આ બે સહગુણો જેટલા મેલવીએ તેટલા પ્રમાણમાં બીજા સહગુણો આપો-આપ ધણુંખરું આપણામાં ખેંચાઈ આવે છે. મિનોઈ માર્ગ પર દિન અને રાત સુર્ય અને ચંદ્રની માફક એ ચાલુ રૌશની આપત! રહે છે. માટે જેટલું બને એટલું કરી ચાલુ ને ચાલુ આ સહગુણોનો વધારો કરતાં રહેવું. જેઓમાં જ્યારે આ સહગુણો ખીલે છે ત્યારે તેઓ કોઈનેથી કોઈથી દોષ કે ગુનાહને માટે ક્ષમા (માફ) કરવાને હંમેશાં તૈયાર હોય છે. કોઈ દુઃખ દે તે ખુશીથી સહન કરે છે. પોતાના ખમવાથી બીજાને રાહત કે

કાયદો થતો હોય તો તેને માટે પણ તેઓ તૈયાર હોય છે. કાંઈથી ધરપચ કે કોઈનેથી કશી જાણ કર્યા વગર બીજાઓનાં દુઃખો ટાલવાને અને શાંતિ કરવાને દરેક ભોગે તેઓ હંમેશાં રાજી હોય છે. પોતાના ભોગે ભાઈબંધુઓના સુખની શોધમાં રહેવું તે તેઓનો ખાનગી ધંધો હોય છે. આવી રીતે જોતાં આ બે સદ્ગુણો દયા અને મોહબતની સંપૂર્ણતાની હદ ક્યાં આવે છે તેનો પુરો ખ્યાલ હાલની હાલતમાં આવી ન શકે. એ આખર હાલમાં માત્ર આટલોજ વિચાર કરી શકાય કે દયા અને મોહબતના સદ્ગુણો જેઓમાં જ્યારે ખીલે છે ત્યારે બીજાઓનાં સુખ અને શાંતિને માટે પોતાનો જતી ભોગ આપતાં આપતાં તેઓની એવી હાલત થાય છે કે તેઓ જતી ભોગ આપે છે તેનો ખ્યાલ પણ થતો નથી—અને તે સદનતર સાધારણ ખવાસ થઈ પડે છે.

ચુપકીદી (મૈન).

ચુપકીદી (મૈન) આ ખાકી સૃષ્ટિપર ઘણોજ અમુલ્ય સદ્ગુણ છે. તે ધારણ કરવાથી આ ખાકી દુનિયાની ઘણી હાય અફસોસ અને આળસોમાંથી બચેલા રહીએ છિયે, અને મિનોઈ માર્ગમાં ચાલુ ધીમો વધારો થતો રહે છે. ચુપકીદી બે જાતની હોય છે—એક સ્વાર્થી અને બીજી બીનસ્વાર્થી. ખરે વખતે મોહબતથી કોઈની ભુલ ભાંગી તેને સાચ્યે રસ્તે દોરવાને માટે ઘણી વખતે આપણને ખમવું પડે છે. તેથી આવા કટોકટ વખતે નુકસાન થવાની બહિકથી ધારણ કીધેલી ચુપકીદી સ્વાર્થી અને નહિ ઇચ્છવાનેગ છે. પણ કોઈથી દુઃખ કે નુકસાન થતું હોય તે સહન (તામોસ) કરી જવું અથવા કુદરતને કાયદે કોઈપણ પ્રકારનું આવી પડતું દુઃખ મુંગે મોંઢે ખમવું, તેજ ખરી ચાહવા કાયક બીનસ્વાર્થી મિનોઈ ચુપકીદી (મૈન) છે.

ધર્મ.

ધર્મ ખાકી અને મિનોઇ અને દુનિયાની ચાવી છે. ધર્મ માત્ર બહારની નીતિ રીતિ અને ક્રિયાક્રમોમાંજ સમાયો નથી. તેની આતેન બાબુ પણ છે, જે મિનોઇ લાયકાતો મેલવવાને ઘણી જરૂરી છે. દરેક માણસને પોતાના ધર્મની ઘણીજ જરૂર છે. ધર્મ વગરનું માણસ સુકાન વગરના વહાન જેવું છે. બીજાઓનાં ધર્મો તરફ માન ધરાવી પોતાના ધર્મ પર કુરબાન રહેવું એ આપણી ફરજ છે. બીજાઓના ધર્મોને માટે હલકા શબ્દો બોલવા એ પોતાનુંજ અજ્ઞાનપણું દેખાડે છે. ધર્મ સાધારણ માણસ, પછી તેને આ દુનિયાને લગતી ગમેએવીબી ઉચ્ચી કેળવણી લીધી હોય, તેનાથી સ્થાપાતો નથી. મોટા ધર્મોની સ્થાપનામાં મિનોઇ પિતાનો સંપૂર્ણ હાથ હોવો જોઈએ. તેથી પારકાઓના ધર્મોને માટે નબળા બોલો વાપડવા કે કોઈ રીતના ટીક્કાઓ કરવા, એ મિનોઇ પિતાના ગુનેહગાર થવા બરાબર છે. કયો ધર્મ ખોટું કામ કરવાને શિખવે છે? એવો કયો (મોટા ધર્મોમાંનો) ધર્મ છે કે જેની અંદરની મતલબ ખુદા સાથે એક થવાની નથી? ત્યારે શા કારણસર બીજાઓના ધર્મો તરફ અનગમની લાગણી-ઓ દેખાડવી જોઈએ? કોઈ ધર્મનાં માણસો આપણને દુઃખ કરતા હોય કે હેરાનગતી આપતા હોય તો તે માણસોને માટે જે વાજબી હોય તે બોલવું (જે હાં પણ માન ધારણ થઈ શકતું હોય તો તે વધારે ઇચ્છવાજોગ છે) પણ તેઓના ધર્મને કે ધર્મના સ્થાપનારને બદનામ નહિ કરવા.

અગત પડે તો આપણા ધર્મને માટે જન પણ આપવો એ ખરી બહાદુરી છે. પણ સાંકડા વિચારો રાખી તેને માટે ખટપટ કરવી અને લોહી રેડવું એ ખરિયત નહિ ઇચ્છવાજોગ છે. જ્યારે ધર્મની આતેન બાબુ સમજીશું ત્યારે એ વિષેનું આપણું અજ્ઞાનપણું દૂર થશે; ધર્મ કેવી મોતેબર ચીજ છે અને માણસ-ને તેની કેટલી અગત છે તે બરાબર સમજી શકાશે.

ખુદાને મલવાનો રસ્તો દરેક માણસને પોતાના ધર્મમાંથીજ મલી શકે છે. તેને માટે પહેલી બહારની ક્રિયાક્રમો અને નીતિરીતિપર ધ્યાન આપી, પછી આતેન બાબુનો અભ્યાસ કરી, તે પ્રમાણે જીવરથી ચાલવાની જરૂર છે. ધર્મનું લેભાગુ જ્ઞાન આપણને લેભાગુજ બનાવે છે, જ્યારે ધર્મનું પુરું જ્ઞાન પુરાં માણસ બનાવે છે. પોતાનો ધર્મ દરેક માણસને પોતાના જનથીબી વધુ પ્યારો હોવો જોઈએ, કારણકે આ ખાકી દુનિયામાં માણસજાત પાસ એજ એક ખજાનો છે કે જે, જ્યારે તેની ખરી આતેન બાબુ પીછાની તેપર અમલ થાય છે ત્યારે, ખુદા સાથે માણસને એક કરે છે.

ફ ર જ .

આપણુ ગમેએટલા પણ આત્મીક બાબદમાં આગળ વધીએ તોપણ આપણા ઉપર ફરજો નખાયલી હોય તે સંપૂર્ણ રીતે પુરી કરવીજ જોઈએ. સંસારની ફરજો કર્મને કાયદે આપણાપર પડી હોય તેને તરછોડી મિનોઇ માર્ગમાં આગળ વધવાની આશા રાખવી ફેાકટ છે. ફરજ તો આપણી આગળ વધવાની લાયકાતનું તરાણુ છે. જેટલા પ્રમાણમાં ફરજો અદા કરીશું તેટલાજ પ્રમાણમાં આગળ વધીશું. સંસારની સઘળી આવી પડેલી ફરજો અંતઃકરણથી અદા કરવેજ આગળ રસ્તો જડે છે. માટેજ નાની યા મોટી દરેક સંસારની ફરજો પુરી કરીએ ત્યારે મિનોઇ માર્ગના તલબગાર થઇ શકીએ. દરેક રીતની ફરજોનું કરજ અદા કરયા સિવાય કેવી રીતે આગળ વધી શકીએ ? દરેક તબક્કાની જુદી જુદી ફરજો હોય છે. ફરજ તો ગમેએવી હાલતમાં સાથે ને સાથેજ જોડાયલી છે. ગમેતેવી ઉંચ્યામાં ઉંચી મિનોઇ હાલતે પુગીએ તોપણ એક યા બીજી રીતે ફરજ તો બજાવવાનીજ છે. એક હલકી કે નજીવી કહેવાતી ફરજ બરાબર બજાવવેજ ચઢતી ફરજ બજાવવાની

સમજ અને તાકાત મલે છે. કર્મને કાયદે માથે સંસાર પડ્યો હોય તો તે પુરો કર્યા વગર આગળ વધવું મુશ્કેલ છે. આગળ વધવાની લાયકાત જેવી જોઈએ તેવી નહિં ધરાવતાં હોવાથીજ તે મહાન દયાળુ કાયદો હજુર થોડીવાર આપણને સંસારમાં તેમાંથીજ મિનોષ લાયકાતને લાયક થવાને રાખે છે. માટે અજ્ઞાન-પણાથી સંસારની જુડી માયામાં નહિં લપેટાઈ રહેતાં જ્ઞાનથી સ્વલ્પી ફરજે અદા કરી ખાકી દુનિયાની દરેક નાપાયદાર ચીજોને મિનોષ લાયકાત મેલવવાના હથિયાર તરીકે સમજી આગળ વધવું જરૂરનું છે.

મિનોષ માર્ગને માટે જ્યારે લાયક થઈશું ત્યારે સંસારના સંજોગો આપોઆપ તેજ મહાન મોહતલબર્યો કાયદો બદલશે. માટે આપણા હાથે સંસારી સંજોગો ફેરવવાની કોશિશો કરવી નહિ; પણ તેને બદલે આપણે હાથે પહેલાં આપણી દરેક ફરજે સંપૂર્ણ રીતે અદા કરવી જોઈએ.

પે ગા મ્મ ૨ .

આપણા પેગામ્મર સાહેબ હજી પણ જીવતા જનતા આપણી નજદીક છે એવો ખ્યાલ હમેશાં જીવનમાં રાખવો જોઈએ. કારણ ખાકી શરીરના નાશ થવાથી માણસનું મરણ નીપજતું નથી. તેવણુ એવા મિનોષ રૂપમાં છે કે જે જોવાને હાલમાં આપણી પાતેન આંખો શક્તિ ધરાવતી નથી. દરેક લોકો કામોમાં આપણને આપણા પેગામ્મર તરફથી ચાલુ સામાન્ય મદદો મલતી રહે છે.

પેગામ્મરોને ખુદા તરફથી આ દુનિયામાં માણસજાતના ચોક્કસ ભાગને ખાસ બોધો જેની તે જગા અને વખતને વધુ અગત્ય હોય છે તે સાથે રસ્તો બતાવવાને માટે મોકલવામાં

આવે છે. તેઓ આ દુનિયામાં ૫૦-૭૫ વર્ષ રહી ગયા તેટલામાં તેઓનાં કામો પુરાં થતાં નથી, તેમજ તેઓનાં કામો આપણા કામોની માફક અધુરાં પણ હોતાં નથી. તેઓ હમેશાં પોતાનાં કામો સંપૂર્ણ કરે છે. તેથી તેઓ મિનોષ દુનિયામાંથી પણ આ દુનિયા સાથનું પોતાનું કામ ચાલુજ રાખે છે અને આપણી મદદ અને રાહબરી કરે છે. આપણે ખુદાઇ રસ્તે ચાલીએ એજ એવા મહાન અષો નરોની ખુશાલી છે. ભુલાવો પામેલાં ખાકી પુતલાંઓ મિનોષ માર્ગ ઉપર ક્યારે પગ મુકશે તેની તેઓ રાહજ નેતા રહે છે. આપણે ખુદાઇ માર્ગ પકડવાને જોટલી ઉલટ રાખીએ છિયે તેના કરતાં વધુ ઉલટ અને કાળજી આપણને તે માર્ગ ઉપર ચલાવવાની તેઓને હોય છે. ફક્ત તેઓનો (આતેન) ધીમે અવાજ સાંભલી તેની પછવાડે જવાનીજ આપણી ખોટી છે. હજુર આપણામાં સંપૂર્ણતા નહિ આવેલી હોવાથી અહીંતહીં ધ્રુવપંકા દુનિયાની જુડી ચીજો તરફ ટળી પડીએ છિયે. તોપણ અનેક રીતે મોહ્યતથી પાખા ને પાખા ઉડાડવાની કાશેશ તે સાહેબો કરતા રહે છે. આ સઘળી ખરીજ વાત છે. એક વખત જ્યારે દ્રઢ મન કરી એ રસ્તા ઉપર આવી લાગિયે છિયે ત્યારે તેનો અનુભવ આપણને આપોઆપ થાય છે.

આપણી સાધારણ હાલતમાં આપણા પેગામ્બર આપણને સામાન્ય રીતે મદદ કરે છે. પણ એકસ દરજ્જેની મિનોષ વૃદ્ધિ થયા પછી મિનોષ અનદીક ગુરૂ તરીકે તેઓની ઘણી જરૂર પડે છે. તેવી હાલતમાં તેઓ નજદીકના સંબંધમાં રહે છે. માટે સાદી શરૂઆતથી તે આખેર તકક આપણી નજર આપણે આપણા સદ્ગુરૂ પેગામ્બર પરજ રાખવી જોઈએ. તેવણનીજ મારફતે ખુદાને મોડે વહેલે પોંહોંચીશું. તેને માટે પોતાનાજ ધર્મને અનુસરી જીંદગી ગુજરવાની જરૂર છે. માત્ર ધર્મની

અહારની ક્રિયાઓથીજ ખુદા અને પેગામ્બર મલતા નથી; પણ પોતાની જાતને સુધારવાની અને પોતાના પરજ આધાર રાખવાની ખાસ જરૂર છે.

અહારની ક્રિયાઓ સાથે ઉદાર દિલથી તેની આતેન બાબુનો અભ્યાસ કરી તેને અમલમાં મુકવાની જરૂર છે. પહેલાં પોતાના ધર્મનો અભ્યાસ કરી તેને જીગરથી વલગી રહિ બીજાઓના ધર્મનો અભ્યાસ કરવામાં કશું ખોવાતું નથી, બલકે અંદરથી કાંઈકને કાંઈ મેલવવાનુંજ છે. બીજાઓના ધર્મોમાંથી જ્યાં જ્યાં મીનોષ રત્નો મલતાં હોય તે વીની લેવાં, કારણ તે એકજ ખુદા તરફથી આપવામાં આવેલાં છે. આમાં ત્રણ કાયદાઓ છે : (૧) ધર્મ-અંધપણું દુર થાય છે; (૨) ઉદાર અને મોટા દિલના બનીયે છિયે; (૩) કાશેશના પ્રમાણમાં મિનોષ જ્ઞાન મેલવવાને શક્તિવાન થઈએ છિયે અને આપણી ઉન્નતી વધુ ઝડપી બને છે. પણ આટલું ખુબ ધ્યાન રાખવું કે એટલા બધા ઉદાર અને મોટા દિલના નહિ બની જવું જે બીજા ધર્મનાં ક્રિયાકામો રાહરસમો કે મંત્રનો ઉપયોગ કરવો. માત્ર ખોધરૂપી રત્નો જડે તેજ વીની લેવાં, જેથી રોજીંદી જીંદગી વધુ ભલી અને પવિત્ર બને અને ખુદાની ખુબીઓનો ખ્યાલ વધુ સારી રીતે થઈ શકે.

ખુદા.

જેમ ખુદાને મલવાનો માર્ગ બતાવવો જેટલો મુશ્કેલ છે તેમ, કે તેથીબી વધુ, ખુદા શું છે, ક્યાં છે અને કેવો છે તે સમજવું કે સમજાવવું કંઠણ અને બીકટ કામ છે, બલકે આ હાલતમાં સંપૂર્ણ રીતે તે નહિ બની શકે તેવું છે. ખુદા સર્વ-વ્યાપક અખંડ શાંતિ અને પરમાનંદ છે. જુદી જુદી ચઢતી

હાલતમાં સેજસાજ અંતરમાં અનુભવી લેવાનું છે. તે સર્વવ્યાપક અખંડ શાંતિ અને પરમાનંદની હાલતમાંથી જે શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે, તેને સાધારણ રીતે આપણે 'ખુદા' તરીકે સમજીએ છીએ. 'ખુદાનો, પોતાના ધર્મમાં સમજાવવા મુજબનો ખ્યાલ આપણે હંમેશાં નજર સામે રાખવાની કોશિશ ચાલુ કરવી. શરૂઆતમાં, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, આપણા ધર્મ પ્રમાણે 'ખુદાના સાકાર સ્વરૂપ અને ખ્યાલની અવરનવર ચાલુ મનન કરવાને અને તેનો વિચાર કરવાને આપણી સલામતી અને મિતોષ વૃદ્ધિને માટે. જેમ એક વહાણને ભર દરીયા મજબુત લંગરની જરૂર છે તેમ, તેવા એક 'ખુદાના સાકાર સ્વરૂપનાં લંગરને ચીવટપણે વળગી રહેવાની જરૂર છે. આગળ વધતાં 'ખુદાનો વાસ્તવીક ખ્યાલ લાયકાત મુજબ થોડો થોડો આવતો રહે છે, જે માત્ર અંતર-થીજ, કોઈને કહી કે સમજાવી નહિ શકીએ એવી રીતે, સેજસાજ અનુભવવાનો છે. આગળ વધી એવી હાલતપર આવીએ કે આપણને 'ખુદાના વાસ્તવીક સ્વરૂપનું કંઈ ભાન થાય. તે માટે પહેલાં આપણાજ ધર્મમાં 'ખુદાનો જેવો ખ્યાલ આપ્યો હોય તેજ ખ્યાલ સલામતીના શિખર તરીકે ધ્યાનમાં રાખી અવરનવર તેપર મનન અને વિચાર કરી એકલો આધાર તેનેજ સમજી તેના પરજ દમ જીવ લટકાવી રાખવો.

ખુદા ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ.

વિશ્વાસ એક મિતોષ અનદીક વસ્તુ છે : ખાકી મન શક્તિથી પુરી નહી સમજાય એવી ચીજ છે : સઘળાં દુઃખો, શ્રીકરો, દુર કરી જીવનમાં શાંતિ સ્થાપી 'ખુદા સાથ જોડી આપનાર એક અમુદ્ય પવિત્ર મંત્ર છે. જે સખસ પોતાના જીવનમાં એ વસ્તુ અખંડ

ધરાવે છે તે ખરો ભાગ્યવંત છે. તે ધણીને કાંઈ ચીજની જરૂર કે આહેસ હોતી નથી. શીકર જેવી ચીજ તે જનતો નથી; દુઃખ શું હોય તે તે સમજી શકતો નથી; ક્ષતેહ અને નિષ્ક્રિયતામાં તે ફરક જોતો નથી. આવી હાલતનું માણસ 'ખુદાપર સંપૂર્ણ' વિશ્વાસ ધરાવે છે. આડી આપણો કહેવાતો 'ખુદાપરનો' વિશ્વાસ માત્ર મોંઢાનો, નામનો કે સુખી હાલતનોજ હોય છે.

આપણને જે 'ખુદા ઉપર માત્ર સાધારણ' વિશ્વાસ આવે તો છતાં દુઃખોએ દુઃખો લાગે નહિ. માફા યનાવો યનવા છતાં, માફા યનાવો તરીકે ગણીયે નહિ. કારણ 'ખુદા સઘળું' કામ મોહ્યતથી કુલ દુનિયાના સામાન્ય ભક્ષાને માટેજ કરે છે. અખંડ સુખના સ્થળ આગલ આસ્તે આસ્તે મોહ્યતથી તે સર્વને લઈ જાય છે. સઘળા સઘળાની દરેકે દરેક સંભાલ ફક્ત તેનાપરજ રહેલી છે, અને તેજ એકલો રાખે છે.

'ખુદા ઉપર જેનો વિશ્વાસ હોય છે તે પોતાના ભવિષ્યની શીકર કરતો નથી. આજનું તેવા માણસને કાંઈપણ સોપેલું કામ અંતઃકરણના સંતોષ પ્રમાણે કરવું એટલીજ માત્ર શીકર તેવાં માણસને હોય છે. ભવિષ્યની બાબદમાં તે જે પોતાને માટે વિચાર કરે છે તે માત્ર આટલોજ હોય છે કે કેવી રીતે વધારે ને વધારે પોતાના મિનાઈ પિતાને ઉપયોગી થઈ પડવું.

હવે વિશ્વાસની બીજી બાજુ જોઈએ. સર્વથી પહેલાં વિશ્વાસની પાછલ તે બાબદનો મજબુત વિચાર રહેલો હોય છે. વિચારનો ઉપયોગ જે સારી રીતે જાણતા હોઈએ તો આપણું અને બીજાનું ઘણું ભણું કરી શકીયે. વિચારનેજ ધોરણ એક બાબદનો વિશ્વાસ અને મજબુત વિચાર રાખવો છે કે આપણે 'ખુદાને' જરૂર મલીશું. એ વિચાર અને વિશ્વાસ ખરી ખાત્રીથી જીગરમાં ઉતારવો અને ખરી ખાત્રીથી એ વાત માનવી. તે એટલી ચીવટાઈથી કે બીજો

માણસ તેથી ઉલટી વાત આપણા મન ઉપર ઠસાવાની ગમે એટલી અને ગમે તેવીખી કાશેશ કરે તોપણ તેનો સ્વીકાર કદી કરીએ નહિ. આવી દ્રઢતાથી આ વિચાર કે વિશ્વાસ ચાલુજ રાખવો. આ વિચાર હંમેશાં જીગરમાં જીવતો જાગતો મજબુત અને તંદરોસ્ત રાખવો. આવા વિશ્વાસ અને વિચારની સાથે ભલા થવાની કાશેશો પણ ચાલુજ રાખવી. શરૂઆતમાં ઘણી ઘણી વખત જીગરની કાશેશો જતાં ભલી જીંદગી ગુજરવાની બાબદમાં નિષ્ફળ નીવડીશું, તેની કશી અડચણ નહિ. આગળ વધવાના મકમ ઠેરાવ સાથની દરેક એવી નિષ્ફળતા ભવિષ્યની ફતેહ તરફ ભરાતું એકકું પગલું છે.

ખુદાને જરૂર મલીશું એવી આતુર દયગ્રા અને ધીરજ રાખી ભલા થવાની કાશેશો ચાલુજ રાખી સાથે જીગરથી ખુદાની યાદ અને ખુદાનો ખ્યાલ કરતાં રહેવું. આ સમગ્ર સાથે મલી આસ્તે આસ્તે દુર્ગુણો અને નબલાઈઓ નીકળતાં જશે, સદ્-ગુણો વધતા જશે અને ખુદાને જરૂર મલીશું એ અંતઃકરણનો વિશ્વાસ એક દિન સિદ્ધ થશે.

છેલ્લાં, વિશ્વાસની ત્રીજી બાબત, અરસપરસના અને મોહ-બતના કાયદાને આધારે તપાસીએ. ધરતું એક પાલેલું કાંઈપણ જનનવર, જેવું કે કુતરો કે ઘોડો, તેના તરફ આપણે મોહબત બતાવીએ છીએ તો તે જનનવર પણ કેવી વલતી મોહબત બતાવે છે ! ધરતો કહેવાતો એક અજ્ઞાન મતલબી હલકું કામ કરનાર નોકર હોય તેના તરફ સારી ચાલ ચલાવીએ અને જરા મોહ-બતથી વર્તીએ, અને કાંઈ વિશ્વાસની નજરથી જોઈએ, તો તે પણ વલતો ચાહ બતાવે છે. એટલુંજ નહિ પણ ઘણી વખતે ખુશીયા પોતાના ઘણીને માટે જનન આપે છે. ત્યારે અપાર જ્ઞાની ખુદા

જેની મોહબત, દયા, શક્તિ અને જેના કામનો પુરો ખ્યાલ આ ચાલુ હાલતમાં કદી આવી ન શકે, તેની તરફ ગમે એવી નબલાઈઓ છતાં આપણી સમજ મુજબ જીગરનો ચાહ બતાવીએ અને વિશ્વાસ રાખીએ તો વલતો તે આપણા તરફ કેવો ચાહ બતાવી કેવી રીતે બચાવી લે તેનો ખ્યાલ આપણે જ કરી લેવાનો છે. આટલીજ વાત જો જીગરમાં સાબુત લાગે તો તે ઘણું છે— ખુદા તરફ પાછા ફરવાને માટે પુરતું છે, અને આખરે તેની સાથની આપણી ઐક્યતા નક્કીજ છે.

જેમ જેમ ખુદા તરફનો આપણો જીગરનો ચાહ અને તેને મલવાની આતુર સાર્વત્રી ઇચ્છા વધતાં જશે તેમ તેમ દરેક બાબદને માટે તેના તરફથીજ છુપી મદદો મળતી રહેશે, અને તેને મલવાની ઇચ્છા એક દીન ખચિત પુરી થશે.

મીનોઇ હુન્નર—ખુદાના ભક્ત.

આપણી સઘળી વિદ્યા, હુન્નર, અક્કલ અને જોરની ગડાઈઓ છતાં જ્યારે જીંદગીના અમુક તબક્કાપર આપણે આવી લાગીએ છિયે ત્યારે આપણી અંતરથીજ ખાત્રી થાય છે કે માણસ જનત કીર્તીરની મહેરબાની અને મરજી વગર (કર્મનો કાયદો કબુલ રાખવા છતાં) એકલો પોતે કોઈ ચીજ નથી, પણ તેની અને તેનીજ મરજીની સાથે મળી આ ખાત્રી દુનિયામાં તેનો પોતાનોજ કાંઈ આકારરૂપી ખ્યાલ આપે છે. એક શખ્સ સઘળું કરી ધરાય છે, યાતો સઘળા ઉપાયો અજમાવી ચુકે છે, ત્યારે તેની દિલમાંજ ખાત્રી થાય છે કે દુનિયામાં કોઈની ચીજ એવી હોય કે જે દરેક દુઃખ યા મુશીબતનો શાંતિથી તેના વખતે છેડો લાવી શકે, તો તે ખુદા

છે. ત્યારે ખચ્ચિત આપણે ત્યાંજ વાસો કરી રાખવો જોઈએ કે જે અખંડ શાંતિનું સ્થળ છે. દુઃખો અને મુશીબતો તો આખેરની આખેરી છે. ગમે એવીખી હાલત છતાં સુધરવાની ચાલુ અને ચાલુ કાશેશો કરી જીગરથી તેની યાદ ચાલુ રાખી તેનાપરજ ધ્યાન ચોંટાડી રાખી સર્વ પ્રકારની ફરજો અદા કરીએ તો ખુદા શું છે, તે ક્યાં છે અને કેવો છે, તેનો આપો-આપ ખ્યાલ જેટલા પ્રમાણમાં આગળ વધ્યા હોઈએ તેટલા પ્રમાણમાં જરૂર થયા વગર રહે નહિ અને તેમજ થવુંજ જોઈએ. ખુદાને મલ્લવું એ એક મિતોઈ હુન્નર છે. એક માણસ મહેનતથી જ્યારે એકાદ ખાકી હુન્નર મેલવી શકે છે, તો તેવાજ ધોરણે ખંત, મહેનત, જીગર, ખીનસ્વાર્થ અને પવિત્રાઈથી ખુદાને મલ્લવાનો મિતોઈ હુન્નર કેમ ન સંપાદન કરી શકે ?

ખાકી અને મિતોઈ જ્ઞાન મેળવી પહેલાં પોતે લાયક ભલા અને અશો થઈ આપણા ભાઈ-બંધુઓના દુઃખો અને અજ્ઞાનપણું દુર કરી તેઓના મુખોમાં ઉમેરો કરી, સ્વાર્થ વગરની તેઓની સેવા કરી, ખુદાના ભક્ત થયા જેટલી આપણામાં કુદરતી શક્તિ ન હોય તો ખરા જીગરનો ખુદા તરફનો આપણો આસ્થો ભક્તિભાવ પણ પુરતો છે, જેને માટે હંડાં જ્ઞાનની ખાસ જરૂર હોતી નથી. પણ આથી એમ ન માની લેવું કે જ્ઞાન મેલવવાથી દુર રહેવું અને તે મેલવવાની બનતી કાશેશો ન કરવી. જ્ઞાન તો દેખાઈતી અને આતેન અને આંખોની રોશની છે. ખરાં જીગરના ખુદા તરફના સાચા ભક્તિભાવથી, આપણા દુર્ગુણો અને નબલાઈઓ આસ્તે આસ્તે નાશુદ થાય છે અને ધીમે ધીમે મેલવેલા સદ્ગુણો આખરે આપણને ખુદાના ભક્તમાં ફેરવી નાખે છે.

પ્રકરણ ૩ જી.

ખુદા મલી શકે કે ?

ઘણી પવિત્ર કેતાઓમાં આપણે એમ જોઈએ છીએ કે “ખુદાને મલવાનો માર્ગ” ઘણો કઠણ અને દુઃખભર્યો છે. ખરિયત એમાં સંપૂર્ણ સચ્ચાઈ છે. પણ આટલું જતાં એ માર્ગ એવો નથી કે તેને કોઈથી માણસ ખાંત અને છગરની ચાતુ કાશેશોથી મોઢે વહેલે પોંદોંચી નહિ શકે. આપણે ગમે એટલા દુષ્ટ અને પાપી હોઈએ, તોપણ એક વખત જો અંતઃકરણથી રસ્તો અદલી તે મહાન પિતા તરફ છગરથી પાછા ફરીએ, આપણી મનની મલીનતા અને દરેક સ્વાર્થી ઇચ્છાઓ નાબુદ કરીએ, વિષય વાસના અને અહંકાર તથા દહીએ, અને તેની સાથે અને એટલી ખરી ધર્મી છંદગી (આંધલું ધર્મનું) ઝનુન તે ખરી ધર્મી છંદગી નથી) ગુન્ગરી અને એટલો પરોપકાર કરીએ, તો આ માર્ગ મેલવવો મુશ્કેલ નથી. મુશ્કેલીઓ કેટલેક દરજ્જે આપણે પોતેજ ઉભી કરીએ છીએ. આપણુ સાધારણ માણસથી ખુદાને મલી શકાયજ નહિ એવો સામાન્ય વિચાર ખરિયત ઘણાજ ભુલભરેલો અને ખેદકારક છે. પોતાના મિનોઈ પિતાને મલવાની એક બાળક ચાતુ બાહેશ રાખે એમાં ખોટું શું છે ? કાંય નહિ તે પોતાની ભુલો સુધારી ચાતુ તેનીજ યાદથી દુર્ગુણો સાફ કરી પોતાના મિનોઈ પિતા સાથે એક થાય ? એક બાળક પોતાના મિનોઈ પિતા સાથે એક થાય એ તો બનનારોજ બનાવ છે. એમાં અચરત થવા જેવું કે નહિ બનનારું કશુંજ નથી.

અલખતાં તેને મલીએ તેની આગમજ આપણે તેને લાયકના થવાની જરૂર છે. પણ તેમ થવું એ આપણી પોતાની સરજતજ છે. એટલે તેમાંથી નવાઇ જેવું શું છે? આપણી આ ચાલુ હસ્તી પણ મિનોઈ હસ્તી છે. (આ ચાલુ જીંદગી પણ મિનોઇજ હસ્તી છે, કારણ ખાકી ગણાતી દરેક ચીજ મિનોઈ પિતાનીજ છે, અને તેમાં તે વસે છે, એટલે તે મિનોઇજ હસ્તી છે. જેને આપણે મિનોઇ હસ્તી સાધારણ રીતે સમજીએ છીએ તે અલખતાં વધુ ચઢતા પ્રકારની મિનોઇ હસ્તી છે.) અને તે આપણે ખુદાને લાયકનાં થઇ તેની સાથે એક થવાનું છે તેની અચુક સામેતી છે. આપણું આ દુનિયામાં આવવાનું કારણજ આસ્તે આસ્તે દરેક રીતનો સુધારો વધારો કરી ખુદા સાથે એક થવાનું છે. આ દુનિયામાં કહેવાતું મરણ જેમ નક્કીજ બનાવ છે, તેમ આપણું ખુદા સાથે મોડે વહેલે એક થવું એ નહિ ફેરવી શકાય એવી નક્કીજ આખેરની સરજત છે. દરેક માણસે મોડે વહેલે ખુદા સાથે એક થવું એ આપણો સાચ્યો હકદાર વારસો છે. માટે કોઇએથી મનમાં એવો ખ્યાલ નહિ લાવવો જોઇએ કે આપણાથી ખુદાને મળી નહિજ શકાય. આપણો એ પવિત્ર હક કોઇથી છીનવી લઇ શકનાર નથી. એ વારસો ક્યારે આપણા હાથમાં લઇ શકીએ તે આપણા પોતાપરજ આધાર રાખે છે. ચાહે ઘણીજ સંભાલભરી અને વિચારવંત જીંદગી ગુજારીને વખત ટુંકા કરીએ, કે ચાહે ખેંચાંદાજ અને અવિચારી જીંદગી ગુજારી એ વખત લાંબાવીએ.

કહેવાતો દુઃખનો માર્ગ.

જ્યારે એક મોટા ઓઢાપર આપણી નેમણુંક થાય છે ત્યારે તેની નીચેના નાના ઓઢાઓની અને કામકાજોની માહીતી

મેલવવાની જરૂર હોય છે. તેમ જ્યારે તે મહાન સર્વજ્ઞ અને સર્વ શક્તિમાન મિત્રો પિતાની મુલાકાતની ઇચ્છા રાખીએ છિયે, તો તે કુદરતીજ છે કે આપણે પહેલાં દરેક રકમના અનુભવો મેલવી તે પિતાની મુલાકાતને લાયક થવાની પણ જરૂર છે. આ અનુભવોની શરૂઆત તે કહેવાતો દુઃખનો માર્ગ છે; તેની અધવચ તે દુઃખોની પાછળ આવતી એક જાતની ખાતેન ખુશાલી છે અને તેની આખેરી તે સદાની શાંતિ છે.

રસ્તામાં નડતાં દુઃખો એ જાતના હોય છે; એક તો કર્મને કાયદે બાકી રહેલાં દુઃખો જે કોઈની હાલતમાં થોડાં ઘણાં પણ ભોગવ્યા વગર છુટકો નથી; અને ખીજાં, મનની મલીનતા, સ્વાર્થી ઇચ્છાઓ, અજ્ઞાનપણું, અને વહેમોથી ઉભાં થતાં હોય છે. આ પાછલાં દુઃખો આપણે પોતે ચાહીએ તો તે કમી કરી કે સદનતર દુર કરી શકીએ છિયે. તેને માટે મજબુત અને વિચારવંત મનની જરૂર છે.

ઉપલાં ચાર જાતનાં દુઃખોનું તકલીફપણું મજબુત અને વિચારવંત મનથી જીવનમાં ખરી ખાત્રીથી જાણી લઈ તેઓને આસ્તે આસ્તે નાબુદ કરીએ તો આ રસ્તાપર કર્મને આધારે પડનાર દુઃખો પડવા છતાં એક જાતની ખાતેન ખુશાલી અનુભવવામાં આવે છે—જે ન તો કાગળપર દર્શાવી શકાય કે મોંઢેથી કોઈને સમજાવી શકાય.

એક વખત નક્કી વિચાર કરી આપણે જ્યારે આ માર્ગ-પર પગ મુકીએ છિયે ત્યારે, સઘળી નબલાઈઓ, મનની મલીનતાઓ, સ્વાર્થી ઇચ્છાઓ, અજ્ઞાનપણું અને વહેમો સદનતર નાબુદ નહિ થયલાં હોવાથી આપણને અહીં તહીં દુઃખોની

લાગણીઓ થાય છે. પણ એ રસ્તાપર ચાલવાને મજબુત ઠેરાવ કીધેલો હોવાથી તે પડતાં દુઃખોની પાછળ એક જાતની એવી શાંતિ અને ખુશાલી વલગેલી માલમ પડે છે કે જે તે રસ્તાને વલગી રહેવાને, પડતાં દુઃખો ધીરજથી ખમવાને, આસ્તે આસ્તે ઉપલા દુર્ગુણો અને તગલાઈઓ નાબુદ કરવાને, અને આગળ વધવાને ઉત્તેજન આપે છે. આ માર્ગ લગભગ આખેરીના તગલાઓનો હોવાથી અજમાયસને તેમજ ઉધાર પાત્રુ જલદીથી ચુકવી આપવાને માટે નહિ સમજ પડે એવી રીતે કેટલીક વખતે આપણે તન-મન અને પૈસાની ગાળદોથી હેરાન થઈએ છીએ. પણ જે શખ્સ આ માર્ગ પર ચાલી આવી મુશ્કેલીઓમાંથી પસાર થાય છે તેજ જાણે છે કે તેને એક જાતનો અનદીઠ મજબુત સધિઆરો ચાલુ મક્કતો રહે છે, કે આ સઘળી અડચણો નાપાયદાર છે, તેની પાછળ અખંડ ખુશાલી અને શાંતિ છે. એજ અંતરનો સધિઆરો તેને આ રસ્તાપર ટેકવી રાખે છે.

દુઃખનો માર્ગ કેમ જીતી શકાય ?

અજાણતાં રસ્તામાં ઘણી મુશ્કેલીઓ તો નડવાનીજ, દુઃખો પડવાનાંજ, કસોટીઓ થવાનીજ, લાલચોમાંથી પસાર થવાનુંજ; પણ આ સઘળાં દુઃખો, કસોટીઓ અને લાલચોમાંથી તેરવી કાઢનાર, આખર તુલીક રસ્તો ખતાવનાર, ઠેઠવેર મદદ કરનાર, આપણી સાથે ખુદા છે, તો સઘળાં દુઃખો કસોટીઓ અને લાલચો નહિ જવાં છે. આ સઘળાં જુદી જુદી જાતના દુઃખોનું છેવટ કાવનાર આપણો ખુદાપરનો સંપૂર્ણ વિશ્વાસ અને તેની ચાલુ છગરની યાદ અને તેનો ખ્યાલ તદ્દન પુરતાં છે. એક પછી એક દુઃખો, કસોટીઓ અને લાલચો જુદાં જુદાં રૂપોમાં આવી ઉભાં રહેશે. એ સઘળાંનો નીવેડો, આપણો સંપૂર્ણ

ખુદાપરનો વિશ્વાસ, તેની ચાલુ જીગરની યાદ અને તેના ખ્યાલથી ખુદા પોતેજ લાવશે. આ દુઃખનો માર્ગ જીતવાને જે હથિયારોની જરૂર છે તે ખુદાપરનો સંપૂર્ણ વિશ્વાસ, તેની ચાલુ જીગરની યાદ અને તેનો ખ્યાલ છે.

ખુદા ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ, જીગરની તેની ચાલુ યાદ અને તેનો ખ્યાલ એ હથિયારરૂપી મિનોઈ ચેરાગો છે, જે મિનોઈ માર્ગ ઉપર આખર તુલીક રોશની આપી, રાહખરી કરી, તે માર્ગ જીતવાને શક્તિવાન કરે છે.

આગળ વધેલાં અષો નર-નારીઓ.

જેઓ હાલમાં ખુદાને મલવાનો માર્ગ મેલવી ચુક્યા છે તેઓ એક વખત આપણા જેવાજ હતા. તેઓએ ખુદા ઉપરના સંપૂર્ણ વિશ્વાસ, તેની ચાલુ જીગરની યાદ અને તેના ખ્યાલ-થીજ સઘળાં દુઃખો, કસોટીઓ, અને લાલચોમાંથી પસાર થઈ આ માર્ગ મેલવ્યો છે, માટે આપણે પણ એ માર્ગ તેઓને પગલેજ ચાલી મેલવી શકીશું. કદીખી એ વિષે નીરાશ થવું કે હિમ્મત હારવી નહિ.

આપણે સઘળાં અંતરમાં એકસરખીજ મિનોઈ બક્ષેશો મંદ હાલતમાં ધરાવીયે છિયે. ફક્ત ખંત અને ચાલુ કાશેશોથી તેનાપર ચાલુ ભલા વિચારોનું પાણી છાંટી, ભલા ખોલોનો તડકો આપી, ભલાં કામોની કાપણી કરી તે મંદ હાલતમાં રહેલી બક્ષેશોને સજીવન કરવાની છે. ખુદા સઘળાં તેના બાળકોને એકસરખી રીતે ચાહે છે અને તેઓની કાશેશો અને જીગરના પ્રમાણમાં પોતાની સાથે એક થવાની મદદ અને તક આપે છે.

માર્ગ પર પગલું.

આ માર્ગ ઉપર પગલું મુકવા આગમજ થોડા ઘણા દુર્ગુણો નાશુદ કરી થોડા ઘણા સદ્ગુણો મેલવવાની પહેલી જરૂર છે. કયા સદ્ગુણો મેલવવા, કયા દુર્ગુણો સદનતર જડમૂળથી કેમ ઉખેડી નાખવા, કયા દુર્ગુણોને સદ્ગુણોમાં ફેરવી નાખવા, નખલાઈઓ કેમ નાશુદ કરવી, અજ્ઞાનપણું કેમ દુર કરવું, વહેંચોથી કેમ મોકલા થવું અને ચાલુ જીવંતી કેવી રીતે ગુજરવી, એને માટે મિનોઈ જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવાની જરૂર છે. પણ જો કેમ પુરસદને લીધે તેમ કરવાનું નહિ બનતું હોય તો હાલતુરત આ નાની ચોપડીને તમારા ભોમિયા તરીકે ઉપયોગમાં લેવો; તે સાથે સાધારણ અછલ પ્રમાણે સાદી પવિત્ર ખરી ધર્મી અને પરમાર્થી જીવંતી ગુજરો, આથી તમારો રસ્તો સહેલો થશે. એમ નથી કે આ નાની ચોપડીમાં બતાવેલા સદ્ગુણો ફેરવેને માટે પુરતા છે. પણ એમ બને છે કે જ્યારે એક માણસ અંતઃકરણથી ભરી જીવંતી ગુજરે છે અને શરૂઆતના સદ્ગુણોની સમજણ મેલવે છે અને તે પ્રમાણે વર્તે છે, ત્યારે બીજા ચઢતા સદ્ગુણો કયા છે અને તે કેમ મેલવાય તેની સમજ આપોઆપ પડતી રહે છે. માત્ર એક વખત શરૂઆતનોજ પાયો બરાબર ચનાયો તો આગલ વધવાનું કામ કુદરતી રીતે મિનોઈ મદદગારોની અનદીઃ મદદોથી ચાલુ રહે છે. મિનોઈ માર્ગમાં આગલ વધવામાં આપણી કોશિશો ઉપરાંત મિનોઈ મદદગારોની ચાલુ અનદીઃ મદદો મલતીજ રહે છે. નહિ તો આપણે એકલાથી એ રસ્તો કદી પસાર થઈ શકે નહિ. માટે આપણી કોશિશોની સાથે ખુદા અને મિનોઈ મદદગારોની મદદમાં ખરી ખાતરીથી ભરોશો રાખવો જોઈએ. ચોકસ મિનોઈ મદદ-

ગારો ચાલુ મદદ અને રાહળરી કરે છે એવા અંતરના ભરોશાની ઘણી જરૂર છે. આથી કામ સહેલું થાય છે. આ ભરોશો માત્ર રસ્તો સહેલો કરવાને માટે માની લીધેલો નથી, પણ તે તદ્દન ખરો અને સંગીન છે. વખત આવે તેની આપોઆપ અંતરથી ખાતરી થાય છે.

કોઈ સારી ચોપડી માત્ર વાંચ્યાથી યાતો કોઈ સંતના બ્રૅવો અને બોધો માત્ર સમજ્યાથી કાંઈ ફાયદો થતો નથી. જ્યારે આપણે તે વાંચન કે બોધને જીગરથી ઉપયોગમાં લઈએ છિયે ત્યારેજ તેની ખુશી માલમ પડે છે અને ફાયદો હાંસલ થાય છે.

માત્ર થોડાં વર્ષોજ ખરી રીતે જીવીએ તો તેના ફાયદા અને પરિણામ આપોઆપ માલમ પડે છે. આપણે પછી ક્યાં વસ્તાં હોઈએ તેની કશી પરવા નથી. ચાહે જમીનપર વસ્તાં હોઈએ કે કોઈ પહાડપર રહેતાં હોઈએ કે ભર દરીયે વાસો કરી રહ્યાં હોઈએ, ત્યાં પણ કોઈની ખાડી ગુરૂની મદદ વગર મિનોઇ ગુરૂઓની મદદથી આપણી કાશેશો અને લાયકાત મુજબ આસ્તે આસ્તે તે માર્ગ મલતો રહે છે. આ ખીના ચોપડીઓને આધારે લખાઈ નથી, પણ સાખીત થયેલા અનુભવનુંજ પરિણામ છે.

ખુદાની હરદમ યાદ-ખુદાનોજ ખ્યાલ-પરમ સુખ.

એક વાત વધુ કહી આ નાની ચોપડી પુરી કરીશું. આ વાત ઘણીજ પવિત્ર અને જરૂરની છે. તમોને મારી ઘણી નમ્ર વિનંતિ છે કે તમારે તેને તેવીજ રીતે જોવી અને તેનો ઉપયોગ સાચ્યાં દિલથી કરવો.

ખુદાને મલવામાં કોઈખી ચીજ એવી હોય કે જે બધાથી થોડી ઘણી બની શકે તો તે ચાલુ જીગરની ખુદાની યાદ અને ખુદાનો ખ્યાલ છે. જેમ જેમ જીગરથી ખુદાની હરદમ યાદ અને ખુદાનો ખ્યાલ ચાલુ થતાં રહેશે તેમ તેમ નબલાઈઓ નીકળી જઈ, દુર્ગુણો દપટ પડી, સદ્ગુણો વધતા જશે અને રસ્તો સહેલો અને ઝડપી બનતો રહેશે.

આપણું ચાલુ દરેકે દરેક કામકાજ કરી, દરેકે દરેક ફરજો જીગરથી અદા કરી, તેની સાથે જીગરથી ખુદાની ચાલુ યાદમાં અને ખુદાના ચાલુ ખ્યાલમાં, હરેક હાલતમાં ઉઠતાં, બેસતાં, સુતાં, ખાતાં-પીતાં, ફરતાં-હરતાં, કે કોઈખી કામકાજ કરતાં, બધકે દમેદમ, તેની અને તેનીજ યાદમાં, તેના અને તેનાજ ખ્યાલમાં, મશગુલ રહેવું. દરેકે દરેક કામ કરી, દરેકે દરેક ફરજો બજાવી, તેની સાથે ખુદાની જીગરથી યાદ અને ખુદાનો જીગરથી ખ્યાલ કેમ બની શકે તે નીચે સમજાવ્યું છે.

પહેલાં પહેલાં થોડો વખત આપણે જરા મહેનતનું કામ લાગશે પણ તેનું પરિણામ એવું સુખદાયક આવશે કે કોઈને તેનો ઝાંખો ખ્યાલ પણ આપણે આપી શકીશું નહિ.

જ્યારે જ્યારે આપણે થોડો વખત મલે ત્યારે ધ્યાનથી જીગરમાં લાગે તેમ દમ બહાર નીકળતી વખતે મનમાં ખુદા (અથવા તો તે માલિકની ખુબીનું કોઈ પણ નામ જે જીગરમાં દીક લાગતું હોય અને મનપર તેની ઉંડી અસર થતી હોય તે) બોલવું. પાછો દમ અંદર લેતી વખતે તેજ મુજબ ધ્યાનથી જીગરમાં લાગે તેમ મનમાં “ખુદા” બોલવું. એ મુજબ થોડો વાર ચાલુ જેવો દમ બહાર નીકળે કે તેની સાથે ધ્યાનથી જીગર-

માં લાગે તેમ મનમાં “ ખુદા ” બોલવું. પાછો દમ અંદર લઈએ ત્યારે પણ ધ્યાનથી જીગરમાં લાગે તેમ મનમાં “ ખુદા ” બોલવું. એ પ્રમાણે ધ્યાનથી જીગરમાં લાગે તેમ મનમાં દમ બહાર કાઢતાં અને અંદર લેતાં “ ખુદા ખુદા ” ચાલુ થોડો વાર (જોટલો વખત બને એટલો વાર) બોલવું. આથી થોડા વખતમાં આપણી હાલત એવી થશે કે જ્યારેખી આપણું મન કોઈ કામમાં રોકાયલું નહિ હશે ત્યારે તુરત તે આપોઆપ અંદરથી ખુદા, ખુદા, કરતું સમજાશે. આ રીત ચાલુ રહેવાથી થોડાં વર્ષોમાં આપણામાં અન્યથા જેવો ફેરફાર થશે. તેની સાથે માલમ પડશે કે આપણે ગમે તે કામમાં રોકાયલાં હોઈશું, મન ગમે એવી ગંભીર બાબદપર મનન કરતું હશે, તોપણ આપણું જીગર અંદરથી ખુદા, ખુદા, ચાલુ રાત દિન કરતુંજ રહેશે.

આની સાથે એક બીજી વાત ઉપર પણ સાથે સાથેજ ધ્યાન આપવાનું છે. આ બીજી ટેવ પણ પહેલી ટેવની સાથેજ પાડવાની છે. અવરનવર જેમ બને તેમ થોડી મીનીટો એક ચિતે ધ્યાનથી ખુદાનો ખ્યાલ કરવો. આસ્તે આસ્તે તે ખ્યાલ બને એટલો ખુલ્લો (સ્પષ્ટ) અને વધારે સારો કરવાની કોશિશો કરવી. અને ખુદાપર એક ચિત્તથી ધ્યાન રાખવું. વખત જતાં આ ટેવતું પરિણામ ઉપલી પહેલી ટેવની માફકજ આવશે. ગમે એવાં કામમાં રોકાયલાં હોઈશું, મન ગમે એવી ગંભીર બાબદપર મડેલું હશે, તોપણ અંદરનો આપણો જીવ તે વખતે પણ તે મહાન પિતા દાદાર અહોરમજદનીજ તલબ કરતું રહેશે.

પહેલાં પહેલાં રોજ થોડો વખત ખાસ રોકી આ ટેવો પાડવાની જરૂર છે. પછી થોડાં વર્ષો બાદ આપણે એ કામને માટે ખાસ વખત રોકવાની જરૂર રહેશે નહિ.

રોજ ખાસ થોડો વખત એ કામને માટે રોકવાનું નહિ
 બનતું હોય તો ગાડીમાં, ત્રામમાં, ત્રેનમાં બેઠાં હોઈએ અથવા
 ચાલતાં હોઈએ ત્યારે આ ટેવો આસ્તે આસ્તે પાડતાં રહેવું.
 જોડણાં પ્રમાણમાં અને જેવાં જીગરથી આ કામ કરીશું તેટલા
 પ્રમાણમાં તેનું પરિણામ આપણને આપોઆપ દેખાશે.

પરિણામ ? કેવું સુખી ! કેવું ભાગ્યશાળી ! જ્યારે દરેકદમ
 આપણે તેના કમીના આળેકા તેની સાથેજ તેની યાદમાં અને
 તેના ધ્યાનમાંજ રહીએ ત્યારે તેવી આપણી હાલત કેવી રીતે
 દ્રોષને સમજાવી શકીએ ? વળી વધુ તો એ કે તેથી દુનિયાદારીનું
 દરેક કામ જેવી રીતે આપણે પહેલાં કરતાં હતાં તેવીજ રીતે
 ચાલુ રહે છે. પણ તે પહેલાં કરતાં હવે વધુ સારી રીતે થાય
 છે. કારણકે આપણી અંતરશક્તિ અને સમજ વધારે મજબુત
 થતાં જાય છે.

એકદમ ઉલટમાં આવી જઈ આપણી સઘળી નાની મોટી
 ફરજો અદા કરવાની રહેવા દઈ આ વાતપરજ એકદમ મંડી
 જવું નહિ. પહેલાં તો જીગરથી સઘળી ફરજો અદા કરવી.
 જીગરથી જાગવેલી ફરજો પણ એક જાતની ઉંચી ભકિતજ
 (ખુદાની યાદ અને ખુદાનો ખ્યાલજ) છે. માથે પડેલી ફરજો
 જેવી કે નોકરીની, પોતાના કામકાજની, ઘરની, માત-પિતાની,
 ઝેરી-જઝ્યાઓની, કુટુંબ-કબીલાઓની, પાડ-પાડોશીઓની,
 મિત્ર-મંડળોની અને દેશ-દુનિયાની ફરજો આપણી ગુન્નસ માફક
 અદા કરીનેજ, અને તેની સાથે તેવી દરેક રીતે લાયક જીંદગી
 ગુજરીનેજ (કે જેનો કાંઈ ખ્યાલ આપવાની આ નાની ચોપડી-
 માં અદના કેશોશ કીધી છે), ખુદાની યાદ અને ખુદાનું ધ્યાન
 ઉપર સમજાવવા મુજબ કરીએ ત્યારેજ તે સુખી અને ભાગ્ય-

શાળી પરિણામની આશા રાખીયે, બાકા કર્મને કાયદે આપણા પર પડેલી ફરજો બાબુ રાખી ખુદાની તપ કરવા બેસવું એ અવિચલ સ્વાર્થ છે. એવા સ્વાર્થને થોડો વજોળી કાઢી નાખ્યા વગર આ માર્ગ પર પગલું મુકાતુંજ નથી. માટે વજો વખત નહિ અને માત્ર થોડી મીનીટોળી ખરાં છગરથી આ કામને માટે રોકીશું તો તેણી ગતીમત છે. મોડેથીની નેનું પરિણામ આવશેજ, ત્યારે છગરથી ખુદાની યાદ અને ખુદાનું ધ્યાન કરવાને ઠેરાવ કરીએ છિયે ત્યારે તેજ મુજબ આપણી બનતી કાશેશોથી હવવું પણ જોઈએ. એક વખત મક્કમ મન કીધું તો ખરી હાંદગી હવવાને કાઈની અને ગમે એવી હાલતમાં કશીની બાધ આવતી નથી.

મુજ કમતરીનની આ નાની ચોપડી ખરી હાંદગી હવવાને મદદ કરી ખુદા સાથે એક કરે એવી ખરાં છગરની ખુદાને અરજ સાથ, આ નાની ચોપડી તે મહાન દયાળુ પિતા દ્વારે અહોરમજદને તેના હગરો હગર છગરથી હેશાનો માની,

તે ને જ ચ હો

વરં છું.

શાંતિ : શાંતિ : શાંતિ :

